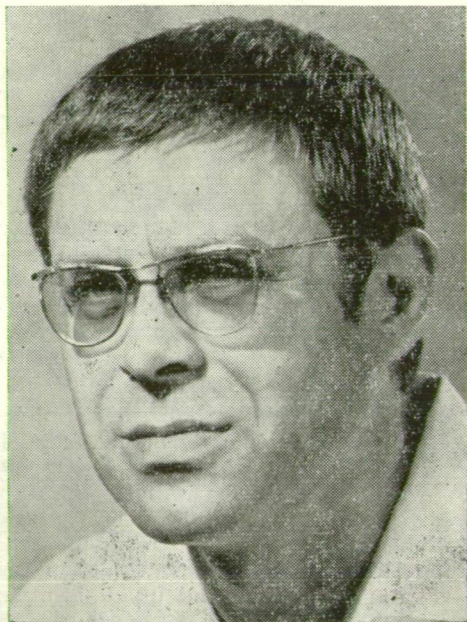

maviszonyok kialakuljanak, de mikor a kritikus ponton átjutottunk — a lemez rugalmassága és kohéziós ereje érvényesülhetett —, szinte magától behúzódott a szegletes állbütykökig. Innen könnyen behúzhattam — két fa között — a fülek mögé. A művelet után olyan merev és kemény lett a lemez, hogy nem mertem rajta tovább dolgozni. Három napig egyéb munkák foglaltak le, és mikor ismét kézbe vettem a lemezt, megdöbbenem: a pattanásig feszült lemezben három nap alatt a merevség feloldódott, és könnyen kialakíthattam a nyak bőrizmát. Talán a molekulák vándorolhatnak a lemezben, és az anyag belső mozgásával a feszültségkülönbség önmagától oldódik. Ezt a feltevést ellenőrizhettem. Egy Lenin-portré már két hónapja áll a műtermemben. Az áll alatt még fejleszteni kellene, de elértem rajta a szakítás határát, és a rossz lángszórommal akkor nem lágyíthattam ki. A próba igazolta a feltevésemet, a feszültség megszűnt, és a Lenin-szobron feljebb tolhattam a szakáll mögötti területet. Talán fizikai törvény: Minél nagyobb egy anyag kohéziója, annál jobban mozoghatnak a molekulái; és minél kisebb ez az erő, annál csendesebbek a részecskéi.

Furcsa gondolatokkal dolgoztam tovább Apám portréján... A vörösréznek önmozgása van, majdhogynem élő anyag. Minden ütésben úgy éreztem, hogy Apám akarata determinálja az enyémet, és — a lemez lehetőségei — a kemény anyag akarata determinálja mindkettőnkét; úgy éreztem, hogy hárman együtt alkotunk, hiszen Apám szobrában az élet utolsó fázisát akartam kifejezni. Azt, amikor egy hatalmas akarat kiég, keménység, erő megadja magát... az én 90 éves megszéldült Apámat akartam ábrázolni, akinek utolsó órájában simogattam a fejét, de a szobor nem megtört öreget ábrázol, hanem szinte hús nélkül, elnyúzottan is stabil akarterőt ábrázol. Embert, akit négy évvel a halála után a lemezzel és emlékeimmel viaskodva értettem meg.

**MŰVÉSZEK
A TISZA PARTJÁN**

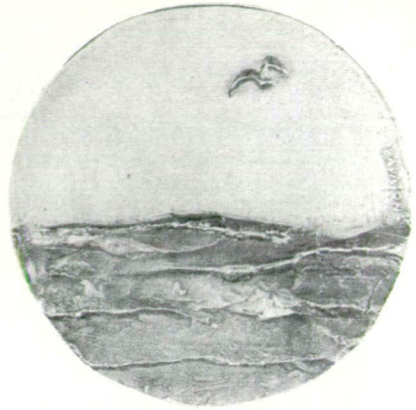

**TÓTH
SÁNDOR**

„Nem a pacsirta fontos, csak a dal” — írta Juhász Gyula a Testamentumban, s Tóth Sándor is ezt vallja prózában.

— Aki kíváncsi a munkáimra, nézze meg, s ne cikkeket olvasson róla — mondja határozott hangon. Igaza van. Mégis a művek és a művész szükségszerű elválaszthatatlansága miatt egy művészportré is az alkotások megismerését segíti elő, s külö-

TÓTH SÁNDOR: MOTORCSONAKVERSENY (BALRA FENT); HULLÁM (JOBBRA FENT); ALVÓ (BALRA LENT); ISTVÁN KIRÁLY (JOBBRA LENT)

BOZSIK ISTVÁN RAJZA

ELŐZŐ OLDALUNKON: TÁBAL ANTAL; ARÁM

nösen igaz ez Tóth Sándornál, kinek ars poeticája: A művészet hivatása az érzelmi kapcsolatok családon és kis közösségen túli kiépítése a világban. Rokon ez az élet-program a Bartókéval. („Az én vezéreszmém azonban... a népek testvérré válásának eszméje, a testvérré válás minden háborúság és minden viszály ellenére...” Bartók Béla).

1933-ban született Miskolcon. 1951-ben az érettségi után a Budapesti Képzőművészeti Főiskola Általános Fótanszakára jelentkezett. Festő akart lenni, főleg a monumentalitás vonzotta. Hincz Gyula és Papp Gyula vezetésével folytatta itt tanulmányait. 1953-ban átmént a szobrász tanszakra, és egy évig Gyenes Tamás, majd Kisfaludi Strobl Zsigmond tanítványa lett. Manapság divat a mestereket megtagadni, ő elismeréssel emlékezik meg róluk, főleg Strobl mesterről, akinek öt évig volt tanítványa.

Gyenes Tamás és Szabó Iván 1954-ben hozták le először tanítványaikat Hódmezővásárhelyre, a művésztelepre. A város képzőművészeti hagyományai, atmoszférája, a művészetet tisztelő-szerető lakossága mind vonzóerő a fiatal művészeknek. Öt éven keresztül minden nyáron egy-másfél hónapot töltött Vásárhelyen, és 1959-ben, amikor szobrász oklevelét megkapta, az öt év hatására Vásárhelyen, a művésztelepen kezdett dolgozni. 1961-ben Tury Géza, a Szegedi Városi Tanács Művelődésügyi Osztálya akkori vezetője ment el érte Vásárhelyre, s hívta meg Szegedre, hogy részlet vegyen a művészeti gimnázium megszervezésében. Azóta itt tanít Szegeden a Tömörkény István Gimnázium és Művészeti Szakközépiskolában.

Kicsiny lakásának könyvszekrényében s tetején zsúfolva sorakoznak az érmek, szobrok. Közel 70 katalógus tanúskodik eddigi munkájáról. 1955-ben szerepelt először kiállításon, akkor az Ernst Múzeumban mutatták be néhány fiatal képzőművész alkotásait. Itt találkozunk legkorábban — katalógusban — Tóth Sándor nevével. Azóta 1964-ben Hódmezővásárhelyen, Szegeden, Gyulán, 1966-ban Szegeden és Makón, 1969-ben Szabadkán volt önálló kiállítása és sok kollektív kiállításon szerepelt. Többek között a szegedieknek a Nemzeti Galériában megrendezett kiállításán, a X. és XI. Nemzeti Tárlaton. Műveit egyformán ismeri a miskolci, pécsi, tihanyi közönség. 1968-ban megkapta a Szegedi Nyári Tárlat díját.

— Szeretek dolgozni, s a szobrászat is olyan terület, ahol a maradandóságnak megvan a lehetősége. Az élet lényege „egyszerű”, mint évezredekkel ezelőtt, és majdani tízezer évek után: születünk, kiteljesedünk, meghalunk, és szeretnénk kiteljesedésünkben valami keveset továbbadni, hogy ne halljunk meg teljesen — írta 1967-ben a vásárhelyi vitához szánt hozzászólásában, a Tiszatáj-ban. Ez a vágy nagy ösztönzőerő benne, a legnehezebb munkáktól sem riad meg, ha abban látja önmaga kifejezésének lehetőségét. Az élet lényegét, a világ egyszerű és csodálatos harmóniájának egységét, megújuló ritmusát keresi munkáiban, s nem véletlenül idézi 1966-os katalógusa mottójaként Leonardo da Vincit: „... Aki nem a természetet, a mesterek mesterét választja példaképül, hiába fáradozik.” Tóth Sándor is a természetet s az embert keresi alkotásaiban. Hogy műfajban a domborítás, a portré, a kisplasztika vagy az érem áll hozzá legközelebb? — nehéz eldönteni.

Időben a domborítások előzik meg a többi műfajt. Már 1960-ban jelentkezett velük. A domborításokat a közlési vágy, a nemes anyagban való kifejezés igénye hozta létre. Témájukban jórészt a család köré csoportosulnak, a legmélyebb emberi humanitás szól belőlük. „Elsősorban ember légy, s csak azután művész” — írta Rodin testamentumában. Ezekből a művekből is elsősorban az ember tárulkodik ki, s ha a kis családi közösség öröme, törekvése, célja találkozik a társadalommal, az mindenképpen az emberiség harmóniáját szolgálja. Költői fogantatású lemez-domborításai közül az allegorikus Béke még 1960-ban keletkezett. Az ebből az időből származó művek, mint a Tavasz, Szerelmesek, Jegyesek — két ember kapcsolatának kialakulását kísérik. Később a gyermekekkel is kibővülő család lesz állandó témája. (Várakozás, Család I., Család II., Fürdetés.)

A görög formakultúra hatása már a kezdeti alkotásoknál is látható. A kisplasztikák legszebb darabjai közé tartoznak az Ikrek variánsai, a portrék közül pedig

azok, amelyek a feleségről készültek. Kifejezési eszközei az utóbbi időben gazdagodtak, a szobrászat mind több műfaját hódítja meg. Mostanában kevesebb az allegorikus lemezdomborítás, s ezek funkcióját részben az érmeik beszédessége veszi át.

Az első érmeiket még 1953—54-ben készítette, de csak 1965 óta foglalkozik rendszeresen érmeikkel. A mintegy 100 érme legnagyobb része portré, családtagokról, és az általa megbecsült nagyságokról (Juhász Gyula, Dugonics András, Kazinczy Ferenc, Vedres István, Dinnyés Ferenc, Vaszy Viktor, Papp Lajos) készültek. A plakettek közül műves kidolgozásukkal kiemelkedik pl. a Balaton sorozat, melynél a mozgékony felület, a dinamikusság a természet szinte élő jelenlétét, a sima, fényes felület a nemes fémekhez való vonzódását mutatja.

Tóth Sándor legutóbb Szabadkán, a testvérvárossal való cserekiállításon mutatkozott be. Itt sem ez az első szereplése, már a tavalyelőtti és a tavalyi kollektív cserekiállításon is részt vett. Ilyen teljes képet azonban még hazai kiállításain sem kaptunk a művészről, mint most Szabadkán. Öt domborítást, 15 kispasztikát — közöttük az Ikrek kompozíciókat — és 30 plakettet láthattunk a Szabadkai Képzőművészeti Találkozó kiállítási szalonjában. Az újvidéki Magyar Szó a kiállított művek közül különösen a bronzérmeiket dicséri: „Ebben a műfajban mutatkozik meg leginkább elhivatottsága, újat teremtő ereje” — írta Ács József. November 21-én pedig a Képcsarnok Vállalat Kárász utcai helyiségében portréi, 50 érme és az Ikrek variációi kerültek bemutatásra.

Köztéri műveivel találkozunk Szegeden — itt vannak felállítva Rózsa Ferenc, Gellért Albert és Juhász Gyula domborművei, Kecskeméten Kada Elek mészki mellszobra, Kaposvárott Lenin-domborítása látható, Perencesen a vágáriskolában pedig diplomamunkája, életnagyságú bányászszobra.

A Művészeti Szakközépiskolában végzett alkotó-nevelő munka és a városi képzőművész kör vezetése sok időt vesz igénybe a művésztől, de megvan az eredménye. A kör az amatőr képzőművészeti körök tavalyi országos debreceni versenyén — ahol 64 kör indult — III. díjat kapott, s a körvezető munkáját külön díjjal jutalmazták.

Végül — hogy teljes képet kapjunk — közeleti tevékenységét is meg kell említeni. Nemcsak az alatt a másfél év alatt, amíg a városi tanács művészeti főelőadója volt, vett részt minden művészeti rendezvény előkészítésében és lebonyolításában. Hét éve, amióta Szegeden van, aktív formálója a város művészeti életének, tevékenysége, véleménynyilvánítása, másokat is magával ragadó, forrongó, tervekkel teli, dinamikus egyénisége nagy szerepet játszik abban, hogy az utóbbi években a város képzőművészeti élete fejlődik.

Ennyit a művészről és a művekről. Vajon sikerült-e egyéniségét és alkotásai lényegét megközelíteni? A művész 1964-es katalógusa mottójául Juhász Ferenc sorait választotta: „Mert más ki mondaná el helyettem, amit csak én tudok.” Az alkotói pálya megítéléséhez a művek feleletét kell választanunk.

LACZÓ KATALIN

